

Andriessen: Geen spanning tussen fractie en Strategisch Beraad

Wanneer men ervan uitgaat dat het rapport 'Nieuwe wegen, vaste waarden' als het ware een eindsituatie schetst waar men geleidelijk naar moet streven, behoeft er geen onverdraaglijke spanning te bestaan tussen de lange termijnvisie van het Strategisch Beraad en de actuele acties van onder andere de CDA-Tweede Kamerfractie. Dit zegt prof. mr. F.H.J.J. Andriessen, voorzitter van de Centrale Werkgroep van het Strategisch Beraad in een interview.

Nieuwe wegen, vaste waarden' spreekt over de lange termijn. De fractie in de Tweede Kamer behartigt de kortere termijn. In het decembernummer van CDV waarschuwt drs. A.M. Oostlander dat een verschil in korte termijnvisie en lange termijnvisie binnen het CDA niet te lang kan worden volgehouden. Spelen zulke verschillen een rol in de discussies in de partij? Acht u convergentie noodzakelijk? Kan die er ook komen? Hoe? "Het is duidelijk dat er een spanning kan bestaan tussen de lange termijnvisie in het rapport en de acties die in de Tweede Kamer of elders moeten worden ondernomen. Het is evenzeer juist dat de spanning tussen deze lange en korte termijn niet te groot kan worden. Van lange duur kan zij per definitie al niet zijn, gezien het tijdpad dat in het Strategisch Beraad is uitgezet. Wanneer men ervan uitgaat dat het Strategisch Beraad als het ware een eindsituatie schetst, waar men geleidelijk aan naar

moet streven, behoeft er geen onverdraaglijke spanning te ontstaan. Spanningen zouden ontstaan indien de fractie beslissingen zou nemen die geheel tegen de teneur van het Strategisch Beraad zouden indruisen. Op enkele punten kan zich dit voordoen, namelijk daar waar de eindsituatie zoals beschreven door het Strategisch Beraad afwijkt van het verkiezingsprogramma op basis waarvan de fractie thans functioneert. Een voorbeeld is hier de kinderbijslag. Het zou mij verstandig lijken dat het Beraad binnen de partij over 'Nieuwe wegen, vaste waarden' dat tenslotte moet uitmonden in een aantal beleidsconclusies op de Partijraad van 1 juni aanstaande juist uitsluitsel zou geven op de lange termijnvisie op deze punten. De fractie zou zich dan niet in onoverkomelijke moeilijkheden behoeven te bevinden ten opzichte van het programma waarop zij is gekozen. Het valt uiteraard niet uit te sluiten dat binnen de partij over deze mogelijk controversiële pun-

ten niet altijd gemakkelijk overeenstemming kan worden gevonden. Coördinatie van standpunten is dan noodzakelijk. Die coördinatie kan uiteraard leiden tot bevestiging van het eerder ingenomen standpunt. In dat geval is de betreffende optie van het Strategisch Beraad dus niet aanvaard. Grote problemen behoeven zich hier dus niet voor te doen. De partij heeft tenslotte het laatste woord. En dat is ook de normale gang van zaken. In feite ga ik ervan uit dat na het debat in de partij en daaruit te trekken beleidsconclusies de voorbereiding van het volgende verkiezingsprogramma zal worden gestart. Reglementair is die voorbereiding ook ongeveer aan de orde. In het volgende verkiezingsprogramma zal, indien en voor zover de partij de oriëntaties van het Strategisch Beraad aanvaardt, de weg in de richting van die oriëntaties moeten worden aangegeven. Indien en voor zover dat gebeurt, is de discrepantie tussen lange en korte termijnvisie voor een volgende parlementaire fase opgeheven."

Overheidsvisie en waardenconcept

In hetzelfde nummer constateert prof. De Kruijf een accentverschuiving in de visie op de overheidstaak. Die wordt zijns inziens minder christelijk gestempeld. Overheidsvisie en waardenconcept raken ook op gespannen voet als de waarden al te christelijk worden bepaald, zegt hij, maar Andriessen lijkt dat toch te doen (p. 565). Maar als men het evangelie te sterk in de politiek trekt, kan men in een plurale samenleving niet meer bij consensus regeren, aldus De Kruijf. Hij acht dit de eigenlijke strategische vraag voor het CDA. Hoe reageert u daarop? "In het rapport van het Strategisch Beraad wordt zeker een accentverschuiving in de visie op de overheidstaak aangeduid. Dat in het document de

waarden té christelijk worden bepaald, zou ik niet zonder meer willen onderschrijven. In het betreffende interview in *Trouw* heb ik inderdaad de evenmens als naaste aangeduid met de lading die dat woord voor mij als Christen heeft. Hetzelfde geldt als het Beraad spreekt over "voortbouwen op de waarden die besloten liggen in het optreden van Jezus Christus". Voor mijn besef is dit een - misschien voor sommigen wat onverwachte - verwijzing naar de inspiratiebron waarop het CDA zich nadrukkelijk wenst te blijven beroepen. Dat die waarden in wat de auteur van het betreffende artikel noemt "contractwaarden moeten worden omgezet" is mijns inziens het logische gevolg van het feit dat ze in een pluriforme samenleving moeten worden ingebracht en gerealiseerd.

Ik sluit niet uit dat het accent dat in het Strategisch Beraad op waarden is gelegd en de verbinding die daarbij is gemaakt met de inspiratiebron aanleiding wordt voor een verdere bezinning op de problematiek zoals die door prof.dr. De Kruijf in *Christen Democratische Verkenningen* van december 1995 aan de orde is gesteld. Die bezinning zal ongetwijfeld tot een verdere verdieping van het vraagstuk van waardencommunicatie en -beleving bijdragen."

Europese integratie en nationale identiteit

In het najaar zal het debat over de Economische en Monetaire Unie (EMU) waarschijnlijk op scherp gezet worden. In dat kader - en vooruitlopend op de Intergouvernementele Conferentie - zal ook het thema 'nationale identiteit' zeer vermoedelijk een rol gaan spelen. In hetzelfde CDV-nummer constateert mr.dr. A.H.M. Dölle dat de nationale staat in het 'Nieuwe wegen, vaste waarden' nogal afstandelijk wordt bejegend. Europa is de onafhankelijke factor of beter ge-

zegt de economisch-technologische dynamiek die zich daarbinnen heeft ontwikkeld. De nationale staat en diens actieradius lijken als afgeleide afhankelijkelijke factoren te worden beschouwd. (p. 571-2). Ziet het Beraad de relevantie van het '(nationale) identiteit' als politiek thema dat de gemoeienderen nog heftig zal kunnen gaan beroeren? Het zou er volgens Dölle te makkelijk vanuit gaan dat een sterker Europa automatisch zal leiden tot meer ruimte voor de Nederlandse identiteit. Dölle pleit voor een duidelijke expliciete visie op wat de politieke eindtermen van de Europese integratie moeten zijn om in de toekomst Quebec-reflexen te voorkomen. Vindt u ook dat het CDA de relatie tussen Europese integratie en nationale identiteit duidelijker aan de orde moet stellen? Langs welke lijnen zou dat moeten gebeuren?

"Het is juist dat het Strategisch Beraad de mogelijkheden van de nationale overheid om op beslissende wijze in te grijpen in belangrijke ontwikkelingen, relativeert. Dat wil niet zeggen dat de nationale staat alle betekenis verliest. Integendeel, tal van zaken zullen op nationaal terrein behartigd worden, maar men kan niet ontkennen dat in tal van opzichten de macht van de nationale staat wordt beperkt door de globalisering die in de wereld optreedt. Ook het streven naar grotere regionale autonomie valt niet te ontkennen. Ongetwijfeld is dit één van de redenen dat de discussie over nationale identiteit, nationaal belang en nationale inbreng zich ook in Nederland in verhevigde mate aandient. Ik verwacht dan ook dat dat thema in de komende jaren in Nederland aan belang zal winnen in de politieke discussies. Op zichzelf is daar geen enkel bezwaar tegen. Voorwaarde is wel dat men deze discussies voert vanuit een juiste optiek van wat de nationale soevereine staat in onze tijd reëel nog vermag te doen. Enkele voorbeelden: De ontwikkeling

van de wereldconjunctuur is belangrijker voor de Nederlandse werkgelegenheid dan stimulerende maatregelen van de nationale overheid. De greep van nationale overheidsinstanties op de mondiale financiële markten is nagenoeg nihil. De meest bedreigende milieuproblematiek kan nationaal niet meer worden aangepakt. De veiligheid is in feite een supranationale aangelegenheid geworden, hoezeer wij haar ook intergouvernementeel behandelen. Het gevaar bestaat dat nationaal belang te gemakkelijk vereenzelvigd wordt met concrete handelsbelangen of budgetbelangen. Daarmede wordt de discussie op het verkeerde been gezet. Het is mijn vaste overtuiging dat zonder Europa én de inspraak van Nederland daarin, de Nederlandse identiteit aanzienlijk meer onder druk zal komen dan wanneer op rustige en verstandige wijze verder aan de integratie van Europa wordt gewerkt. Dat wij daarbij toe zijn aan een kritische beschouwing over wat wel en wat niet in dat geïntegreerde Europa op supranationale wijze moet worden aangepakt, is duidelijk. Daarom bestaat in Europa en ook in Nederland onvoldoende visie. Nu de Europese integratie zich in versneld tempo beweegt in de richting van een integratie van het Europese continent, met uitzondering van de landen in de invloedssfeer van de voormalige Sovjetunie, is een dergelijke bezinning dringend gewenst. Ik zou mij zeer wel kunnen voorstellen dat een land als Nederland, dat mijns inziens te winnen heeft bij verdere integratie, maar tegelijkertijd kan verliezen als de macht van de groten in het integratieproces meer dan evenredig zou worden versterkt een dergelijke bezinning op gang zal brengen. Helaas mis ik die in de nota over de Herijking van

het Buitenlands Beleid. Nochtans is het Europees beleid nog niet zozeer binnenlandse politiek geworden dat noties daarover in de herijking van het buitenlands beleid mogen ontbreken, hetgeen overigens ten aanzien van tal van andere Europese aangelegenheden ook niet gebeurt. Sommigen hebben het Strategisch Beraad bekritiseerd vanwege onvoldoende aandacht voor de buitenlandse politieke aspecten van het beleid. Ik ontken niet dat bij de selecties die gemaakt zijn een aantal punten buiten beschouwing is gebleven. Een verzoek aan de Commissie Buitenland van de partij om zich met deze specifieke problematiek bezig te houden zou mij een bijzonder goede gedachte lijken."

Verschuivingen

'Nieuwe wegen, vaste waarden' bepleit een verschuiving in de financiering van de collectieve uitgaven van heffingen op arbeid en inkomen naar heffingen op verbruik. Van verschillende zijden wordt echter naar voren gebracht dat ecotaxen naar hun aard in opbrengst verminderen, als zij doeltreffend zijn. Kan men er dan wel de overheidsuitgaven op baseren in de mate die het rapport voorstaat?

"Het Strategisch Beraad bepleit een verschuiving in de financiering van de collectieve uitgaven alsook een verschuiving in de bestedingen binnen de collectieve uitgaven. Voor wat betreft de financiering wordt gepleit voor een verschuiving van heffingen op arbeid en inkomen naar heffingen op verbruik. Het is zeker waar dat tot nu toe de motivering voor bijvoorbeeld een ecotax in sterke mate is ontleend aan de behoefte om het verbruik van energie terug te dringen. Het Strategisch Beraad gaat echter veel verder. Het bepleit een verschuiving van de financiering als een structurele doelstelling namelijk ver-

minderen van de kosten op arbeid. Dat kan per definitie niet tijdelijk zijn. Dat is dan ook niet de bedoeling. Het Strategisch Beraad bepleit onder andere verschuivingen van belastingen op verbruik in het algemeen. Als voorbeeld zou kunnen dienen een verhoging van de BTW. Daaraan zit uiteraard een Europese dimensie maar die blijft binnen dit betoog even buiten beschouwing. Een verhoging van de BTW zou naar zijn aard structureel en blijvend zijn en derhalve doeltreffend kunnen worden aangewend voor financiering van overheidsuitgaven. Vanzelfsprekend leiden hogere prijzen als gevolg van hogere BTW tot hogere claims in de sfeer van loon en inkomens. Nader onderzoek moet uitwijzen op welke wijze een effectieve *policy mix* kan worden gevonden. Het kernpunt is echter dat bij de voorgestelde verschuiving niet uitsluitend milieupolitieke of energiepolitieke nevendoeleinden worden nagestreefd maar een structurele wijziging in de financiering van de collectieve uitgaven. De tweede verschuiving, namelijk die in de besteding van de collectieve middelen van materiële naar immateriële beleidsdoelen is uiteraard een aangelegenheid, die slechts op langere termijn kan worden gerealiseerd. Concentratie op die immateriële zaken én aanvaarding van een structurele wijziging in het participatiepatroon in onze samenleving zou er in toenemende mate toe bijdragen de problematiek te verminderen."

De vragen werden gesteld door drs. M. Jansen en dr. C.J. Klop.